

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՏՂԱՔ ՊԱՀՈՂՆԵՐ ԹԱՂԱՊԵՏԻՆ ՅԱՆՁՆԵՅԷՔ

Posted on August 21, 2012 by Keghart

AYKIRI DOĞRULAR

Category: [Opinions](#)

✖ «Այգորդ Տողրուկար»

Հայացուց՝ Գրիգոր Կեօքճեան, Պէյրուս, Յուլիս 2012

Շիրին ծնաւ եւ մեծցաւ Գերմանիոյ մէջ եւ կը կարծեր, որ ինք աղջիկն է ատըրեամանցի
✖ քիւրտ հաճը Իպրահիմին: 12 տարեկանին պատահամար իմացաւ, որ հայրն ու մայրը
իսկութեամբ հայ էին, եւ թէ՛ իրենք կը ճանչցուէին իբրեւ «մերիկները»: Շատ
նեղուեցաւ, մազերը ճերմկեցան: Շիրինին մոռացումի տրուած ինքնութիւնն ու փշրուած
անհատականութիւնը, իր անձնական եւ մշակութային ինքնութեան փնտռտուքի
պատմութիւնը մեզ կը փոխադրեն Քեօլնէն Ատըրեաման եւ իննսուն տարուան
հեռաւորութենէ մը մեզ կը քշեն դէպի մեր օրերը՝ ծանօթացնելու համար «մերիկներուն»
հետ:

«Մերիկները» 1915-ի աղետէն փրկուելէ ետք բռնի կերպով իսլամացած, երեւութապէս
իսլամ, բայց իսկութեան մէջ իբրեւ քրիստոնեայ ապրող հայեր են Անատոլի մէջ:
Բռնութեան տակ պահուած եւ ինքնութիւնը ուրացուած այս հաւաքականութենէն
շատեր գերբնական ջանքերով կրցեր են իրենք զիրենք զարգացնել՝
աշխատասիրութեամբ, ստեղծագործ ոգիով, արհեստներու եւ արուեստի մէջ ունեցած
իրենց հմտութեամբ յաջողեր են վերապրելու իրաւունք ստեղծել ընկերութեան մէջ:
Անոնք կը նմանին մեծ հրդեհի մը մոխիրներուն մէջ բուսնող վարդաթուփերու եւ կամ
այն հսկայ ծառերուն, որոնք իրենց համար ապրելու տեղ կը ստեղծեն ժայռերու կողին:

✖ «Այգորդ Տողրուկար»

Հայացուց՝ Գրիգոր Կեօքճեան, Պէյրուս, Յուլիս 2012

Շիրին ծնաւ եւ մեծցաւ Գերմանիոյ մէջ եւ կը կարծեր, որ ինք աղջիկն է ատըրեամանցի
✖ քիւրտ հաճը Իպրահիմին: 12 տարեկանին պատահամար իմացաւ, որ հայրն ու մայրը
իսկութեամբ հայ էին, եւ թէ՛ իրենք կը ճանչցուէին իբրեւ «մերիկները»: Շատ
նեղուեցաւ, մազերը ճերմկեցան: Շիրինին մոռացումի տրուած ինքնութիւնն ու փշրուած
անհատականութիւնը, իր անձնական եւ մշակութային ինքնութեան փնտռտուքի
պատմութիւնը մեզ կը փոխադրեն Քեօլնէն Ատըրեաման եւ իննսուն տարուան
հեռաւորութենէ մը մեզ կը քշեն դէպի մեր օրերը՝ ծանօթացնելու համար «մերիկներուն»
հետ:

«Մերիկները» 1915-ի աղետէն փրկուելէ ետք բռնի կերպով իսլամացած, երեւութապէս
իսլամ, բայց իսկութեան մէջ իբրեւ քրիստոնեայ ապրող հայեր են Անատոլի մէջ:
Բռնութեան տակ պահուած եւ ինքնութիւնը ուրացուած այս հաւաքականութենէն
շատեր գերբնական ջանքերով կրցեր են իրենք զիրենք զարգացնել՝
աշխատասիրութեամբ, ստեղծագործ ոգիով, արհեստներու եւ արուեստի մէջ ունեցած
իրենց հմտութեամբ յաջողեր են վերապրելու իրաւունք ստեղծել ընկերութեան մէջ:
Անոնք կը նմանին մեծ հրդեհի մը մոխիրներուն մէջ բուսնող վարդաթուփերու եւ կամ

այն հսկայ ծառերուն, որոնք իրենց համար ապրելու տեղ կը ստեղծեն ժայռերու կողին:

Գիրքը, որուն անունը փոխ առնուած է թրքերէն «Սարը կելին», իսկ հայերէն «Սարի աղջիկ» երգէն, կը պատմէ ատրեամանցի «մերիկներուն» իսկական կեանքէն տեսարաններ եւ մարդկային վիճակներ: «Պահ դրուած օժիտ» եւ «Սիրտս քեզմով կը խայտայ» գիրքերու հեղինակ Քեմալ Եալչընի այս գիրքը առաջին անգամ հրատարակուած է 2004-ին, Գերմանիա:

Ստորեւ գիրքէն կարգ մը հատուածներ` պատմուած Շիրինին մօր բերնով...

«Եթէ հայ ենք ըսենք, հայ չենք. իսլամ ենք ըսենք, իսլամ չենք: Մենք, ահա, այս ճակատագրին մարդիկն ենք: Մոռացութեան տուեր են մեր լեզուն. քիւրտերուն մէջ ապրելով` քրտացեր ենք: Քրտերէնը դարձեր է մեր մայր լեզուն. խօսածնիս քրտերէն, իսկուփնիսնիս` տարբեր: Թրքերէն կը խօսինք, թուրք չենք: Թուրքերը մեզ քիւրտ կը կոչեն, մենք զմեզ քիւրտ չենք ճանչնար: Բայց մենք զիրար լաւ կը ճանչնանք... Մենք մեզ կը կոչենք «Մերիկները»: Մենք ծագումով, իսկական արմատներով հայ ենք. մեր լեզուն քրտերէն, մեր կրօնքը իսլամն է... Առանց ուզելու` որքա՞ն կարելի է իսլամ ըլլալ, ահա այ՛դքան իսլամ ենք:

Ես եօթը տարեկանիս իմացայ, որ հայ եմ:

Նախակրթարանը ամէն առտու երդում կ'ընէինք` ըսելով, որ «Թուրք եմ, ուղղամիտ եմ, աշխատասեր եմ»: Մեր տան մէջ քրտերէն կը խօսուեր, ինքզինքս քիւրտ ճանչցած էի: Դպրոց սկսելուս` յայտնուեցաւ, որ թուրք եմ. տան մէջ քիւրտ, դպրոցը թուրք, եւ յանկարծ օր մըն ալ սորվեցայ, որ արմատներով հայ եմ:

Դրացիին աղջկան` Ֆաթմային հետ կը խաղայինք միասնաբար: Օր մը մեր տան առջեւի մրջիկները սկսանք մեռցնել: «Եկո՛ւր` սա կարմիր մրջիկները մեռցնենք, անոնք կեաւոր են. սեւերուն չդպնանք, անոնք իսլամ են», ըսաւ Ֆաթման:

Առաջին անգամ կ'իմանայի, որ մրջիկները բաժնուած կ'ըլլան կեաւորներու եւ իսլամներու. շատ զարմացած էի:

«Ի՞նչ ըսել է կեաւոր», հարցուցի:

«Է՛, չէ՞ որ դուք ալ կեաւոր եք. կարմիրները ձեր, իսկ սեւերը մե՛ր մրջիկներն են. իսլամ մրջիկները պիտի մեռցնեն կեաւորները»:

Չէի հասկցած, բայց սիրտս նեղուած էր: Չուզեցի մեռցնել մրջիկները. խաղը ձգելով` հեռացայ Ֆաթմային քովէն` առանց բառ մը ըսելու:

Շիրինին Պատրաստած Գերեզմանը

Արձակուրդի համար Ատրեաման գացած էին. Շիրին տակաւին նախակրթարան չէր սկսած: Գիշերուան ընթրիքին համար սագ մը մորթեցին, իրմէ գաղտնի. հազիւ ճաշէն

Ետք լուր ունեցաւ: Եթէ գիտնար, չէր արտօներ, որ մորթուի, մորթուելու պարագային ալ միսը չէր ուտեր:

Յաջորդ արտու, երբ կը խաղար բակին մէջ, սագին կտրուած գլուխը տեսաւ. մօրը քով երթալով՝

- Մայրի՛կ, գերեզման մը շինենք սագին գլխուն համար. ըսաւ: Մայրը՝ Սուլթան հանրմ, թէ՛

- Գնա՛, աղջիկս, հիմա գործ ունիմ. դուն ուզած տեղդ փորէ, ուզածիդ պէս թաղէ, ուզած ձեւովդ գերեզման շինէ, ըսելով՝ կը հեռացնէ Շիրինը:

Բաւական ետք Շիրին կը վերադառնայ:

- Մայրի՛կ, եկուր եւ նայէ, ես սագը թաղեցի եւ գերեզման մը շինեցի:

Տան մէջ գտնուողները կը խնդան.

- Երթանք՝ տեսնենք Շիրինին շինած գերեզմանը,- կ'ըսեն: Շիրին գերեզման մը շինած, գլուխն ալ տախտակէ խաչ մը տնկած էր. դիտողները կը խնդային բաւարարուած:

- Ձագուկը իր արմատները գիտէ եղեր, արմատները:

- Փա՛ռք, հազա՛ր փառք, որ Շիրին իր ինքնութիւնը գիտէ:

- Մարդուն արիւնը կը քաշէ դէպի իր արմատները. նայեցէք՝ Շիրինին արիւնն ալ քաշեր է դէպի իր արմատները:

- Մաշալլա՛հ, հազա՛ր անգամ մաշալլահ, արիւնը քաշեր է դէպի իր արմատները:

Մինչդեռ Շիրին շատ ալ չէր հասկցած բոլորին ուրախութեան պատճառը՝ խաչ տնկելուն համար:

Իրականութեան մէջ Շիրին Գերմանիոյ մէջ իսլամներու գերեզման մը երբեւիցէ չէր տեսած: Իր տեսածը պարզապէս դպրոցի ճամբուն վրայ գտնուող գերեզմանոցին մէջ գտնուող խաչերն էին: Բաւական ժամանակ անցընելէ ետք հազիւ պիտի հասկնար, որ ինչո՛ւ խաչ տնկելու դէպքը այսքան ուրախացուցած էր «մերինները»: Առանց անդրադառնալով՝ Շիրին իրականացուցած էր Ատրեամանցի «մերիններուն» ներքին տենչանքը:

Շիրինին Մօրեղբայր Յուղարկաւորութիւնը

Երբ Շիրինին մօրեղբայրը մեռաւ, հօրեղբայրներն ու ազգականները խոր մտածումի մատնուեցան. յուղարկաւորութիւնը ինչպէ՞ս կատարէին: Եթէ իսլամական օրէնքներուն հետեւէին, իմամը դիակը լուալու ընթացքին պիտի նկատեր, որ թլփատուած չէր եւ, ուրեմն, տարիներով պահուած գաղտնիքը պիտի բացայայտուէր: Հինէն ի վեր «Էլիամտիւլիլլահ միւսլիման ենք» ըսող «մերիններուն» իսկութեան մէջ քրիստոնեայ

ըլլալը պիտի տարածեր բոլորին:

Դիակը սենեակին միջտեղը պառկած էր:

Ո՛չ, դրացիները պետք չէր գիտնային իրենց իսկութիւնը, իրենց իսկական հաւատքը: Իրականութիւնները դառն էին, սակայն մեռնողին հետ կարելի չէր մեռնիլ: Մնացողները պիտի շարունակէին ապրիլ Ատրեամանի իսլամներուն մէջ. դժուար եղաւ լուծումը բանաձեւել...

Դիակը, գիշերուան մութին, գաղտնօրէն պիտի տարուէր եւ գերեզմանոցին մէկ անկիւնը պիտի թաղուէր...

Այս պարտականութիւնը իրականացուցին մօտիկ ազգականներէն հինգ տղամարդ:

Պարեգօտի Տակ Վիզերուն Խաչ Կրողներ

«Մերիններէն» կարգ մը ազգականներ սկսեցին օրական հինգ անգամ նամագ կատարել: Ատրեամանի մէջ այս նամագին պատճառը անոնց վախն ու անապահովութիւնն էր:

- Ի՞նչ ընէինք, սիրելի՛ս: Քրիստոնէութենէն ո՞ր մէկ քրիստոնէութիւնը մնաց: Յիսուս Քրիստոսի հանդէպ մեր յարգանքն ու հաւատքը անսահման է: Սակայն մեր պաշտամունքը կատարելու եւ կամ ծնած մանուկը մկրտելու եկեղեցի մը չձգեցին: Նոյնիսկ հիմերը քանդելով՝ բնաջնջեցին: Անցեալը յիշեցնող հետք մը նոյնիսկ չեն ձգած: Ատրեամանի մէջ մէկ հատ ասորիներու եկեղեցի մը մնաց. փորձէ երթալ, եթէ կրնաս. յաջորդ օրը գլխուդ չեկածը չի մնար: Նամագ կը կատարենք, ծոմ կը պահենք. Աստուած կը տեսնէ եւ գիտէ մեր մէջն ու դուրսը. Ի՞նչ ընենք:

«Մերիններ»-էն կարգ մը կիներ սկսած էին սեւ պարեգօտով ծածկուիլ: Երբ հարցուցած էր պատճառը, պատասխանած էին. «Ի՞նչ կրնանք ընել, Շիրի՛ն, տաճիկներուն աչքը մեր վրան է»:

Իսկ կարգ մը կիներ պարեգօտերուն տակէն խաչ կը կախէին իրենց վիզերուն. կ'աշխատէին քրիստոնէական իրենց անանդոյթները կենդանի պահել առանց ոեւէ մէկուն ցոյց տալու. ամէն զատկուան, օրինակ, հակիթները կը ներկուէին:

Ատրեամանցի Հռիփսիմէն Կը Պատմէ Մօրը Պատմութիւնը

Մայրս երեք տարեկան է եղեր տարագրութեան ժամանակ, քիւրտ մը մօտենալով՝ կարաւանին մէջէն կ'առնէ մայրս, եւ կը տանի Պեպեք կոչուող քրտական գիւղ մը, ուր եօթը տարի կը պահէ իր ընտանիքին մէջ: Մօրս մայրը մնացեալ հայերուն հետ կը տարագրուի: Որոշ ժամանակ ետք, երբ խաղաղութիւն կը տիրէ, ողջ մնացողները կը վերադառնան Ատրեաման:

Մէկ կողմէ կ'աշխատէին պատսպարան մը եւ օրապահիկ ճարելու, միւս կողմէ՝

Կ'աշխատեին գտնելու տարագրութեան ճանապարհին ասոր-անոր ձեռքը ինկած իրենց հարազատները՝ աղջիկը, եղբայրը, կինը, զաւակը կամ հարսը: Մօրս հօրաքոյրը անվերջ հարցումներով եւ փնտռողներով կ'իմանայ, որ եօթը տարի առաջ քիւրտի մը կողմէ առնուած մայրս կը գտնուի Պեպեք կոչուած քրտական գիւղը: Անմիջապէս այդ գիւղը կ'երթայ եւ հարցնելով՝ կը գտնէ մօրս ապրած տունը:

Մեծ հօրաքոյրս կը պահանջէ, որ վերադարձնեն մայրս, սակայն եօթը տարիէ ի վեր մայրս պահած գիւղացին չի տար զայն. «Եօթը տարի կերցուցի, խմցուցի, մեծցուցի, չեմ տար, ես անիկա տղուս պիտի առնեմ», կ'ըսէ:

Հօրաքոյրս, թէ՛ «Եօթը տարուան ընթացքին ծախսած գումարդ վճարեմ, բայց դուն վերադարձուր եղբօրս աղջիկը»: Գիւղացին կտրականապէս կը մերժէ վերադարձնել մայրս եւ տունէն կը վռնտէ հօրաքոյրս:

Կ'անցնի ժամանակ, եւ օր մըն ալ գիւղերուն մէջ պտտող մունետիկ մը պռռալով կը դառնայ. «Լսեցինք, չլսեցինք մի՛ ըսէք. ով որ տունը հայ տղաք, քրիստոնեայ տղաք ունի, թող յանձնէ թաղապետին»:

